

UN “PREPARQUE” PARA AS ILLAS ATLÁNTICAS DE GALICIA

Por: Cosme Damián Romay Cousido

Introdución

A creación do Parque Nacional Marítimo-Terrestre das Illas Atlánticas de Galicia en 2002 polo goberno central español, foi un dos fitos máis mediáticos en materia de conservación dos espazos naturais terrestres e mariños do noso país (REF. 1). Esta figura ten propiciado, con maior ou menor éxito, a preservación da maior parte dos valores naturais emerxidos dos arquipélagos de Cíes, Ons, Sálvora e Cortegada, así como os fondos mariños destas illas e a súa biodiversidade asociada, nunha extensión de 8.333 ha (REF. 2). Este parque nacional, xestionado pola Xunta de Galicia desde 2007 (asignacións ampliadas en 2008; REF. 3, 4 e 5), ten aprobado un plan reitor de uso e xestión desta área protexida desde 2019 (REF. 6). Aínda que hai numerosos espazos naturais solapándose parcialmente con este parque e tamén na súa periferia (Figura 1), non existe un espazo natural que faga de transición entre o parque nacional e as zonas sen protección da contorna. O presente artigo pretende discutir as posibilidades de creación deste “preparque”, avaliar que figura de protección se axustaría mellor ás características e necesidades da zona, e cales serían as vantaxes asociadas a esta designación.

A figura de “preparque”

“Preparque” defínese como a figura legal que protexe, en España, a contorna inmediata dun parque nacional ou natural (REF. 7). En efecto, esta figura establece as limitacións precisas que require a conservación da contorna dun espazo protexido, na forma e cos efectos previstos na lexislación correspondente en materia de comunicacións, explotacións agrícolas, urbanismo e calquera outra actividade, como sucede co “preparque” do Parque Nacional de Doñana (REF. 8). Algúns parques naturais, como o Parque Natural Sierra Cardena-Montoro en Córdoba, posúen tamén a figura de “preparque” (REF. 9). En todo caso, estes “preparques” pódense configurar ampliando e unindo espazos naturais xa designados adxacentes ao parque nacional (ou natural), ata acadar unha “envolvente” o suficientemente ampla como para garantir a súa función de corredor

ecolóxico, de elemento de transición e de amortecedor dos impactos ambientais da contorna da área protexida. Para o caso do Parque Nacional das Illas Atlánticas de Galicia, a priori, calquera figura considerada dentro da Rede Galega de Espazos Protexidos (isto é, reserva natural, parque natural, zona de especial conservación dos valores naturais, monumento natural ou paisaxe protexida, obviando a propia figura de parque nacional) sería axeitada para lograr un “preparque” funcional, se ben as figuras de reserva natural e de parque natural semellan as de maior poder e eficacia de protección. Lembrar que a Rede Galega de Espazos Protexidos inclúe parte das áreas de maior valor ambiental en Galicia, cuxa xestión recae na administración autonómica, e ocupan arredor dun 13% do territorio galego (REF. 10).

Reservas naturais e reservas mariñas en Galicia e nas Rías Baixas

As reservas naturais son “espazos naturais coa finalidade de protección de ecosistemas, comunidades ou elementos biolóxicos, que pola súa rareza, fragilidade, importancia ou singularidade, merecen unha valoración especial” (REF. 10). A nivel español hai designadas 166 reservas naturais –ningunha en Galicia–, de tipoloxías variadas, entre as cales se atoparían “reservas naturais parciais” (que permiten unha certa compatibilidade entre a conservación dos valores naturais e a explotación de recursos) e as “reservas naturais totais” (onde a explotación dos recursos naturais se atopa, salvo excepcións, totalmente prohibida; REF. 11, 12). A estas 166 reservas naturais habería que sumar dúas “reservas mariñas de interese pesqueira” en Galicia, a primeira delas nas Rías Baixas (entendidas como as zonas próximas ao litoral comprendido entre o cabo de Fisterra e o esteiro do Miño, REF. 13). Esta reserva é a dos Miñarzos en Lira, Carnota (declarada en 2007 pola Consellería de Pesca e Asuntos Marítimos sobre 2.126 ha; REF. 14), á que se sumaría en 2009 a reserva mariña da Ría de Cedeira (sobre 720 ha; REF. 15). Existe unha proposta de 2018 para a ampliación da reserva mariña dos Miñarzos, que pasaría a chamarse Miñarzos-Fin da Terra, sobre 98.063 ha (REF. 16).

Parques naturais en Galicia e nas Rías Baixas

Os parques naturais son “áreas naturais, pouco transformadas polas actividades humanas, que, pola beleza dos seus sitios, a representatividade dos seus ecosistemas ou a singularidade da súa flora, fauna ou formacións xeomorfolóxicas, posúen uns valores ecolóxicos, estéticos, educativos ou científicos dos que a súa conservación merece unha atención preferente” (REF. 10). Nas Rías Baixas existen hoxe dous dos seis parques naturais galegos: a) Monte Aloia (declarado en 1978, cunha extensión de 746 ha no concello de Tui; REF. 17); e b) Complexo dunar de Corrubedo e lagoas de Carregal e Vixán (declarado en 1992, cunha extensión de 996 ha no concello de Ribeira; REF. 18, 19, 20). Anteriormente, figuraba o Parque Natural das Illas Cíes, declarado en 1980 sobre 433 ha insulares no concello de Vigo, que pasou en 2002 a formar parte do novo Parque Nacional Marítimo-Terrestre das Illas Atlánticas de Galicia (REF. 21, 22). Ademais, ao longo das últimas décadas houbo reivindicacións sociais para que se declararan “parque natural” dúas áreas: O Vao, entre O Grove e Sanxenxo (iniciativa da Asociación Ecoloxista do Grove, desde 1988 a 1991, retomada polo Colectivo Ecoloxista do Salnés; REF. 23), e o Monte Pindo, no concello de Carnota (coa asociación Monte Pindo Parque Natural, constituída en 2010 e con grande apoio social; REF. 24). O Carreirón, na Illa de Arousa, foi cualificado erroneamente como Parque Natural mesmo en Google Maps. As Gándaras de Budiño, no Porriño, tamén son tratadas como Parque Natural nalgúns webs, quizais por asimilación coa figura de protección do veciño Monte Aloia.

Que figura de protección sería a mellor para o “preparque” das Illas Atlánticas de Galicia?

Tal e como se ilustra na Figura 2, propónse a creación dun grande espazo natural dunhas 80.000 ha no sector central das Rías Baixas que sirva, non só de “preparque” do Parque Nacional das Illas Atlánticas de Galicia, senón como área aglutinadora de boa parte das áreas xa protexidas dese sector das Rías Baixas, entre as que se atopan zonas de especial protección para as aves (terrestres e mariñas), zonas especiais de conservación e zonas húmidas protexidas, entre outras. Deste xeito, outorgaríaselles un novo “empaque” que facilitaría a súa xestión e a

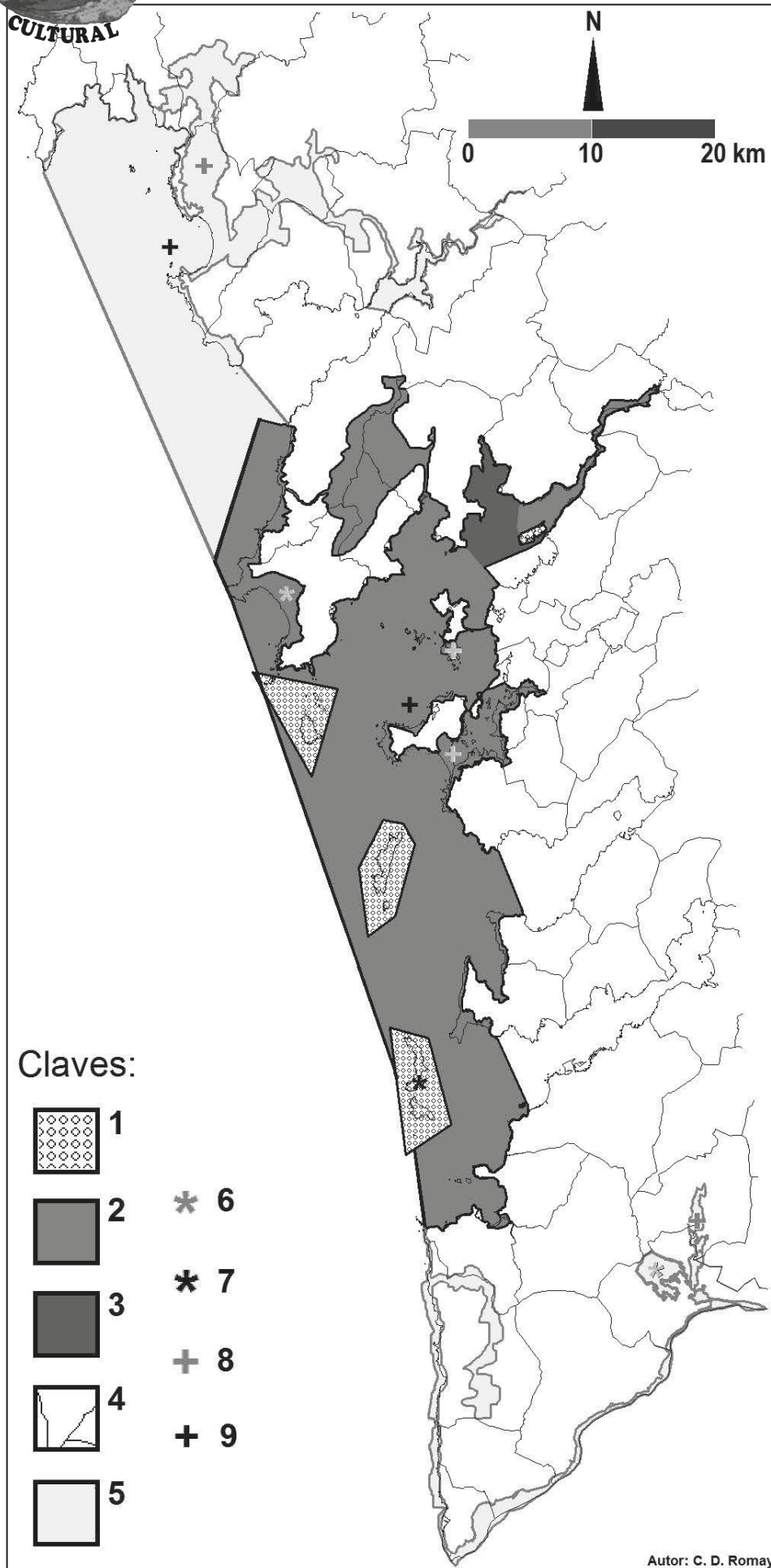
consecución de fondos económicos, ademais de impulsar a “marca Rías Baixas” como destino de natureza. Poderíase crear un gran parque natural de nova factura (“Parque Natural das Rías Baixas”) ou ben ampliar o Parque Natural de Corrubedo ata esas 80.000 ha. A designación pola Xunta como parque natural facilitaríase establecendo de límite exterior marítimo a liña de base que separa as augas interiores, de xestión autonómica, das exteriores de xestión estatal (Real Decreto 250/1977). A creación dun “Parque Natural Monte Pindo”, ou a ampliación do Parque Natural Monte Aloia, complementarían este “preparque” (Figura 2). Tamén sería factible que ese novo espazo protexido fose unha nova reserva natural (“Reserva Natural das Rías Baixas”). De optarse por esta fórmula, a reserva natural podería sectorizarse creando tanto “reservas parciais” como “reservas totais”, ben terrestres ou mariñas. Cun bo plan reitor de uso e xestión (PRUX), este futurible “preparque” deixaría beneficios para a poboación humana local, desestacionalizando e descentralizando o turismo grazas ao ecoturismo (observación de aves e cetáceos desde embarcación en outono e inverno, visitas guiadas primaverais aos puntos de interese botánico, casas rurais nas zonas menos visitadas do espazo, etc.). A consecución de partidas económicas regulares, grazas a ese PRUX, incrementaría a vixilancia ambiental, mitigando os problemas de conservación que sofren os espazos naturais da zona (por exemplo o Complexo Ons-O Grove; REF. 25, 26, 27) e axudando ás especies consideradas ameazadas, moitas delas insuficientemente protexidas (REF. 28, 29, 30, 31).

Referencias (todas con acceso a 9.1.2023)

REF. 1: <http://ir.gl/36f23c>, REF. 2: ir.gl/9c0b6e, REF. 3: <http://ir.gl/afe78e>, REF. 4: ir.gl/211f76, REF. 5: <http://ir.gl/ee21af>, REF. 6: ir.gl/8963d5, REF. 7: ir.gl/00f4f2, REF. 8: ir.gl/de7780, REF. 9: ir.gl/ee, REF. 10: ir.gl/dff5b5, REF. 11: ir.gl/824638, REF. 12: ir.gl/6d9a5e, REF. 13: Mir de Francia, R. 2002. *El Litoral de Galicia: Rías Baixas: de Fisterra al Río Miño*. GeoPlaneta, REF. 14: ir.gl/3bff88, REF. 15: ir.gl/cb6, REF. 16: ir.gl/2a7b71, REF. 17: ir.gl/0c828a, REF. 18: ir.gl/f67bf2, REF. 19: ir.gl/409e45, REF. 20: ir.gl/6a62ec, REF. 21: ir.gl/9155c4, REF. 22: ir.gl/a46a0d, REF. 23: ir.gl/f60508, REF. 24: montepindo.gal, REF. 25: ir.gl/cb865d, REF. 26: ir.gl/ac7ef1, REF. 27: ir.gl/b3c3d7, REF. 28: ir.gl/faf4ac, REF. 29: ir.gl/32070b, REF. 30: ir.gl/95a9a6, REF. 31: ir.gl/6042b8.

Autor: C. D. Romay

Autor: C. D. Romay

▲ **Figura 1 (páxina anterior).**

Espazos naturais protexidos nas Rías Baixas (**liña grosa**); claves: **A:** Zona Especial de Conservación (ZEC, antes Lugar de Importancia Comunitaria, LIC). **B:** Zona de Especial Protección para as Aves (ZEPA). **C:** Parque Natural (P. Nat., Corrubedo e Monte Aloia). **D:** Zona húmida protexida polo Convenio de Ramsar. **E:** Parque Nacional Marítimo-Terrestre das Illas Atlánticas de Galicia (PNMTIAG). **F:** Áreas consideradas en 2008 na (malograda) proposta de ampliación da Rede Natura 2000 de Galicia ("RN2008"). **G:** Límites de concellos. **H:** Zona de Especial Protección para as Aves mariñas (ZEPA mariña). **I:** Reserva Ornitolóxica do Grove. **J:** Reserva Mariña de Interese Pesqueiro Os Miñarzos. **K:** Liña de base (límite augas exteriores).

◀ **Figura 2 (esquerda).**

Proposta de límites do posible **preparque** para o PNMTIAG, coas claves: **1:** PNMTIAG. **2:** Áreas do futuro preparque xa protexidas, ou incluídas na "RN2008". **3:** Áreas do futuro preparque sen protección actual. **4:** Límites de concellos. **5:** Límites propostos para o futuro P. Nat. Monte Pindo (ao norte do preparque) e para a posible ampliación do P. Nat. Monte Aloia (ao sur). **6:** P. Nat. de Corrubedo e P. Nat. Monte Aloia. **7:** P. Nat. Illas Cíes (de 1980 a 2002). **8:** Áreas suxeridas como P. Nat. (Monte Pindo, O Vao, O Carreirón, Gándaras de Budiño). **9:** Outras reservas (R. O. do Grove, R. M. I. P. Os Miñarzos e ampliación proposta desta).